

МАТИЦА

ЛИСТ ЗА КЊИЖЕВНОСТ И ЗАБАВУ.

ИЗЛАЗИ:

десетог, двадесетог и последњег
дана свакога месеца на табаку и по.

ПРЕТПЛАТНА ЦЕНА:

на год. 4. ф., на по год. 2. ф. на три
мес. 1. ф. Рукописи се не враћају.

С И Н.

(Литавска народна пјесма.)

Три лабуда кликћу гласовито, Покликују од боја јунаке: „Оседлајте добре коње ваше, „Искуп'те се па да похитамо!“ — Што ваљаде из села изиђе: Из свакога двора бијелога, Син мезимац на војску се спреми. Мајка сину вако говораше: „Мили сине, жао ми те тешко! „Јер си, сине, јединац у мајке! — „Ја ћу тебе на војску спремити: „Љуба ће ти мача припасати, „Сеја ће ти изводити вранца, „Стара мајка отворити врата. „Кад ћеш мајци са бојишта доћи?“ — „Мајко моја, кад се ослободи, „Ослободи и земља и вода, „И сам ваздух моје домовине „Онда ћу ти са бојишта доћи“ — Ослободи с' и земља и вода, Па и сами ваздух домовине; Све слободно — њега јоште нема. Мајка, сеја и вијерна љуба, Потекоше њему у сретање; Поцеше се врх голема брега,	Жељно гледе све три низ равнине: Неигра ли когођ на вранчићу. Данак прође, и два протекоше, Нигдје врана не видјеше коња Док се прамен магле заподједе, Од копита претилога вранца; Вранац хити, неноси јунака. Брзо га је угледала мајка: „Јер не носиш свога господара? „Јер си њега већ изневјерио? „Јер дојезди самац са бојишта? „Гдје л' остаде мио синак мајци?“ — „Господар је мени погинуо, „Погинуо на пољу бојноме: „На разбоју њега закопаше, „Закопаше у земљицу црну. „А мене су амо опремили — „Те похитах да донесем гласе, „Тужне гласе двору господара.“ — Три лабуда високо лећаху, Лете, пиште и гроба му траже; Нађоше га и на њега наше. Кад код гроба остарјела мајка, Стара мајка, љуба и сестрица. Тужи мајка озго поврх гроба,
---	--

Више главе тужи му сестрица,	„Од туге ћу с' у црно завити;
Поред ногу вјереница љуба...	„Не ћу гранут' за петнајест дана.“
И тужише од јутра до мрака:	Жали љуба мила војна свога,
„Тешко нама трима сиротама!	Жали љуба за три недјелице;
„Ко ли ће нас пожалити тужне?“	Сеја сузе три године лије;
Сунце јарко њима проговара:	Мајка тада заборави тугу.
„Ево сунце озго се сажали,	Када и њу у раку спустише.
„А на сузе трију сиротица!	

Превео М. Ђ. Глишић.

ДНЕВНИК ЗАЛИШНА ЧОВЕКА.

Написао Иван С. Тургењев.

IV.

23. марта

Опет зима. Снег веје... Залишан, залишан... На дивну реч наидох ту. Што дубље улазим у сама себе, што пажљивије разматрам сав свој прошли живот, тим сам јаче убеђен о потпуној истини тога израза. Залишан — одиста је тако. На друге се људе не може та реч да примени... Људи су рђави, добри, паметни, глупи, пријатни и непријатни; али залишни... нису. То јест: разумите ме само добро: и без отих би људи могао свет постојати... за цело; али бескорисност — није њихово главно својство, није знак, по коме се могу разазнати, и вама, када говорите о њима, реч „залишни“ не долази прво на уста. А ја... о мени се и не може ништа друго рећи, него да сам залишан — и ништа више. Сувишни човек — и то је све. Очеvidно је, да природа није ни мислила, да ћу ја доћи, па је с тога и поступала са мном, као с неочекиваним и незваним гостом. Није бадава рекао о мени некакав шаљивчина и ваљан играч преферанса: да се моја мати са мном „обремизила.“ У овај мах говорим о себи мирно, без сваке жучи... Ствар је свршена! За цело време свога живота налажах у век да ми је место заузето, може бити с тога, што нисам тражио тога места тамо, где би требало. Бејаш осетљив, бојажљив, раздражљив, као што су и сви болесници; уз то, по свој прилици због претеране своје таштине или у опште због рђава устројства своје особе, међу мојим чувствима и мислима — и изразом тих чустава и мисли налажаше се нека бесмислена, непојимљива и непобитна препрека; и када

се одважих да силом победим препреку ту, да сломијем ту преграду — моји покрети, израз мога лица, све моје биће узимаше тада вид мучна напрезања: не сам да сам изгледао — него сам збиља и био неприродан и усиљен. Ја сам то осећао и гледао сам да се опет повратим к себи. Тада пролажаше по мени страховита узбуђеност. Разматрах себе до последње нитке, упоређивах себе с другима, сетих се и најнезнатнијег погледа, најнезнатнијег осмеха, најнезнатније речце оних људи, пред којима хтедох да блистам, узимах све с рђаве стране, грко се смејах својој обести, што хтедох да будем, као и сви што су — и на један мах по сред смеха жалостиво клонух вас и падох у глупаву плашљивост, и онда опет почињох с почетка — једном речју, бејах у непрекидној узбуђености, као веверица на точку. Читави дани протицаху у тој мучној, бесплодној радњи. Па сада, молим вас, реците ми, реците сами, коме и на што је потребан такав човек? Од куда се то са мном родило, шта је узрок тој мрзовољној обести? Ко то зна? Ко ће ми то рећи?

Једном иђах из Москве на делижансу. Пут беше леп, а кочијаш упреже поред четири коња још једног. Несретни тај пети, по све бескорисни коњ, овлаш привезани с преда на колима дебелим, кратким ужетом, које му немилосно параше ноге и дераше реп, које га присиљаваше да прави неприродне скокове и које му даваше изглед праве запете, буђаше у мени у век дубоко сажаловање. Рекох кочијашу, да бисмо могли красно бити и без тог петог коња... Он пођута мало, климну главом, удари му десетак кнута по мршавим леђима и подбулом трбуху — и одговори с подсмехом: „Да, да, није ни мало од потребе.“

И ја исто тако нисам од потребе... Срећом постаја није већ далеко.

Залишан... Обећао сам, да ћу доказати умесност свога мишљења и хоћу да одржим обећање. Мислим, да ми није требе, да помињем стотине маленкости, свакидашње прилике и догађаје, што би у осталом у очима сваког мислећег човека могло изгледати као необорив доказ мени у прилог, то јест, у прилог моме мишљењу. Боље да почнем управо с једним доста важним догађајем, који ће на послетку разбити сваку сумњу о тачности речи: залишан. Опет кажем: није ми намера, да се упуштам у појединости, ал' не могу муком да пређем једну доста чудновату и занимљиву околност, а то је: необично понашање мојих пријатеља са мном (имао сам и ја пријатеља), свагда, кад се год сусретох с њима или кад сам к њима иђах. Осећаху они у век неку неугодност; смешише се усиљено, не гледаху ми ни у очи,

ни у ноге, као што то други људи чине, него само у лице, пружаху ми нагло руку, на брзу руку изговорише: „А! здраво Чулкатуриње!“ (судба је мене обдарила с тим именом), или: „А, где и Чулкатурина,“ па одмах одлазише на страну и неко време за тим остадоше непомични, као да лунају главу да се сете нечега. Ја сам опазио све то, јер имам доста проницавости, а прилично сам и оштроуман. У опште нисам глув, па по који пут ми долазе у главу и доста занимљиве и не са свим обичне мисли, али као човек залишан и затворен, нисам никада хтео да искажем својих мисли, тим пре, што сам још напред знао, да ћу их рђаво изрећи. Који пут ми се учини са свим чудно, како други људи говоре тако просто, слободно... Колика је то брзина! помислим тада у себи. Али морам признати, да ми, при свој својој затворености, језик често пута осећаше особиту вољу за говор; но то биваше само у младости, кад сам држао по коју беседицу, у зрелијим пак годинама у век ми је пошло за руком, да се уздржим. Говорио сам сам себи: „Боље ће бити, да ћутимо,“ и одмах сам се смирио. На ћутању сви смо ми јунаци; особито женске наше знају то: гдекоја „високоучена“ руска девојка толико зна ћутати, да је такав призор и у препреденом човеку кадар да произведе лаку дрктавицу и хладан зној. Но то не спада на ствар и нисам ја за то, да критикујем друге. Да пређем дакле на обећано казивање.

Има томе неколико година, како ме доста незнатне, али за мене веома важне околности примораше, да проведем пуних шест месеца у окружној вароши О... Та је варош веома незгодно подигнута на косој страни једног брда. Становника беше у њој око осам стотина: сиротиња беше ту необична, кућице не дају се ни с чим познатим сравнити. На главној улици беху овде онде нагомилане грдне камењаве од неотесаног вапнаца, као да је бајаги калдрмисана улица, због чега мораше такова места да обилазе и сама сеоска кола. Баш по сред среде необично каљава тржишта дизаше се мајушна жућкаста зграда са тамним рупама. У тима рупама виђаху се људи у грдним шеширима, и чињаху се као да тргују. Тамо се диже необично висока шарена мотка, а поред мотке, реда ради, по заповести начеоникства, стоји воз жута сена и шета се једна начеоникова кокош. Једном речју, у вароши О... беше живот до зла бога бедан. Првих дана скоро да сам сишао с ума од дуга времена. Морам рећи о себи, и ако сам залишан човек, нисам то по својој вољи; ја сам болестан, и све болесно не могу да трпим... И од среће не бих бегао, шта више старао сам се, да јој се прикучим

и с десна и с лева... И по томе није ни мало чудно, што и мени може бити дуго време, као и сваком другом човеку. У варош О... био сам дошао по званичним пословима...

Терентијевна се одиста заверила, да ме умори. Ево само нешто од нашег разговора:

Терентијевна. О—о, баћушка, шта ви све то пишете? То није здраво, писати толико.

Ја. Али ми је дуго време Терентијевна!

Она. А ви се напијте чаја, па лез'те. Бог ће дати, да ће те мало прознојити се и проспавати.

Ја. Али ја не ћу да спавам.

Она. Ах, баћуака! шта ви то велите? Буди бог с вама! Лез'те, лез'те: то је најбоље.

Ја. Та и без тога ћу умрети, Терентијевна!

Она. Сахрани боже! Шта, хоћу л' зготовити чаја?

Ја. Не ћу живети још ни недељу дана, Терентијевна!

Она. И-и, баћушка! шта ви то говорите?... Идем дакле да донесем самовар.

О, ослабели, жути, крезубави створе! Зар и у твојим очима нисам човек?

V.

24. марта. — Јак мраз.

Одмах при своме доласку у О... морадох због речених званичних послова отићи некоме Ожогину Кирилу Матвејевићу, једноме од главних чиновника окружних; али се из ближе упознадох с њиме истом после две недеље дана. Кућа његова беше у главној улици и одликоваше се од свију других величином, шареним кровом и двома лавовима на вратима, из оне породице лавова, који за чудо налице на псе, којима је постојбина Москва. Већ по тим самим лавовима могло се видети, да је Ожогин имућан човек. О одиста: он је имао четири стотине душа; примао је код себе све боље друштво вароши О... и важио је као дочекљив човек. К њему је долазио и градоначеоник, који беше необично крупан човек, на широкој друшки, у коју беху упрегнута два риђа коња. Долазише му и други званичници: државни одветник, жућкасти и злобни створ божји; враголасти мерник — немачкога порекла с татарским лицем; офицер — нежна душа, певач, а и сплеткаш; некадашњи окружни начеоник — господин с бојеном косом, с притњеченом рубином, с тесним панталонама и с оним „благородним“ изразом лица, као што га

имају људи, што беху већ под судом. Долазише ту и две спахије, неразлучни пријатељи, оба већ постара и опала, од којих млађи непрестано довађаше старијег у неприлику и ућуткиваше га у век једним и истим прекором: „Та махните се, Сергије Сергијићу! шта ћете још ви? Та ви пишете „чеп“ с буки. Јест, господо, настављаше он са свом ватром убеђења обраћајући се оконицима, Сергије Сергијић не пише: чеп, него чеб.“ И сви се смејаху, и ако се по свој прилици ниједан од њих не одликоваше особитим искуством у правопису; а несретни Сергије Сергијић умуче на то и насмешив се спусти главу доле. Но ја забрављам, да ми је време одмерено, па се упуштам у погање описивање. На кратко и без даљег околишења: Ожогин је био ожењен, имао је кћер, Јелисавету Кириловну, и ја се у ту кћер заљубим.

Ожогин не беше ни добар ни рђав, он беше као и многи други људи; жена му изгледаше као матора кокошка; али кћи није имала ништа од својих родитеља. Она беше лепушката и живе и благе нарави. Њезине сиве и светле очи гледаху добродушно и невинно испод обрва, које беху уздигнуте као оно у деце. Скоро се непрестано смешила, а доста се често и смејала. Свежи глас јој звучаше веома пријатно, покрети јој беху слободни и брзи — а заруменела се у век лако и без снебивања. Одело јој не беше у век најукусније, а најбоље јој стајашу просте хаљине. Ја се у опште нисам лако упознавао с људма, а ако ми је то с киме лако пошло за руком — што у осталом није скоро никад ни било — онда је то силно утицало на мене у хатар новог познанства. Са женским се никако нисам знао „опходити“ и у њихову присуству или се мрштих и узимах бесан изглед, или сам кезио зубе и мрмљао штогод у себи. С Јелисаветом Кириловном беше са свим друкчије; код ње се осећах одмах с почетка као код своје куће. Ево како се то догодило. Одем једном пре обеда к Ожогину и запитам, је ли он код куће? Одговорише ми: „Код куће је, облачи се; изволте мало у дворану.“ Одем у дворану и погледам око себе: на прозору стоји с леђма мени окренутим девојка, у белом оделу, и држи у руци крлетку. Ја се као обично, мало збуњим, али се одмах саберем и закашљем да бих добио мало куражи. Девојка се брзо окрену, тако брзо, да јој вितिце прелетеше преко лица, виде ме, поклони се и смешећи се показа ми кутијцу, напуњену до половине семењем и рече: — „Ви ћете допустити?“ Разуме се да сам се ја на то, као што приличи у таким приликама, с почетка поклонио и у исто доба брзо сагнуо и савио колена (као да ме је ко од остраг лунио по жилама), што, као што ће бити познато, јесте знак

ваљаног васпитања и пријатне одрешности у „опхођењу,“ за тим сам се насмешио, подигао руку и двапут махнуо њоме по ваздуху с грацијом. Девојка се одмах окрете од мене, извади из крлетке дашчицу, поче јако грести по њој ножем и на један пут, не мичући се с места, рече ми: „То је очина зеба.. Во-лите л' ви зебе?“ — „Ја волијем чиза,“ одговорим не без усиљавања. — „А! и ја волим чиза; али гледајте је само, како је дивна. Вид'те, нимало се не боји.“ Ја сам се томе чудно, што се сам нисам бојао. — „Ход'те мало ближе; ми је зовемо Попком.“ Приђем ближе и нагнем се над крлетком. „Јел'те да је лепа?“ Она се окрену лицем к мени; ми бесмо тако близу једно другом, да јој није требало много окретати главе па да ме погледа својим јасним, светлим очима. Ја је посматрах: цело јој младо, ружичасто лице сијаше у таком милом осмеху, да се и ја морадох смешити и да се скоро не за смејох на глас од задовољства и милине. Врата се отворише и у нутра уђе Ожогин. Одмах приђем к њему, отпочнем с њиме с места разговор, па и сам не знам, како је са тим дошло, да сам остао ту на ручку и како сам преседео ту читаво вече. Сутра дан слуга Ожоговинов, висок и у полу слеп човек, смешаше се на мене, као на стара домаћег пријатеља, скидајући ми огртач.

Нађа прибежишта, свити себи и ако привремено гнездо, познати милоту свакидашњих одношаја и навика, то беше срећа, што је ја, залишан, без породичних успомена човек, дотле још никад не осетих. Кад би било можно, да што на мени напомиње на цветак, и кад то срањивање не би било тако отрцано, могао бих се решити, да речем, да се од тога дана развила ми душа као цветак. Све у мени и око мене као да се на један мах прерушило! Вас живот ми би осветљен љубављу, сав савцит, до најмањих ситница, као оно тамна, запуштена соба, кад унесу у њу свећу. Легао сам да спавам и устајао облачио се, доручковао, пушио са свим другчије, него иначе. У ходу сам поигравао, јест, поигравао, као да су ми нарасла крила на раменима. Колико се сећам, нисам ни за тренутак био у неизвесности каквој о чувству своме према Јелисавети Кириловној: одмах први дан заљубих се у њу страшно и одмах први дан знадох, да је љубим. За три недеље дана виђах је сваки боговетни дан. Те три недеље беху најсретније доба у моме животу; али ми је успомена на њих тешка. Не могу да мислим само о њима, а да се и нехотице не сетим и онога, што је за тим дошло, и да ми једовита грчина не прелије срца, које је истом омекшало.

Кад је човеку врло добро, зна се, да му мозак онда веома

мало ради. Мирно и радосно чувство, чувство издовољења, пуни му све биће. Он је тиме проникнут, сазнавања личности нестаје у њему. Он плива у блажености, како веле рђави песници. Али када на послетку мене тај „чар,“ осећа човек неку досаду, скоро се каје, што у сред среће није ни мало пазио сама себе, што размишљањем, успоменама није удвајао, настављао своје насладе... као да човек у „блаженству“ и држи за вредно, да размишља о својим чувствима! Сретни човек — то је као муха на сунцу. С тога и ја, када се сетим те три недеље, скоро никад не могу да задржим у памети тачан, опредељен утисак. То ми је тим теже, што се за цело то време није догодило ништа особито знаменито међу нама... Тих двадесет дана јављају ми се као нешто топло, младо, миришљаво, као светао зрак у моме досадном и сивастом животу. Памћење ми на једном постаје са свим верно и јасно, и то од онога часа, када на мене, да речем опет по оним рђавим песницима, почеше да падају удари судбине.

(Наставиће се)

ШТО НЕ ПЕВАМ...

(По мађарском.)

Што не певам, зашто ћутим?	Мир у мени, а около
Ти ме питаш вилин' сина —	Ситни врапци цвркутају,
Зар ми неће срце, душу	Још се диве свом цвркуту,
Уморити та тишина?	Мисле јадни да певају.
Мир је ово, ал не гроба —	Да полетим у то јато?!
Ма да не да знака жива	Томе, душо, нисам свико. —
У срцу ми, у души ми	Певај моје старе песме
Закопано благо скрива.	Ако ти се пева, дико!

Т О Л П А Ч.

Из Ауербахових Шварцвалдских приповедака са села.

(Наставак.)

Алојзију беше настала двадесета година и већ беше дора-стао за војника. Кад је морао да иде с друговима, сврати Маранелиној кући и запита је, да ли што има да му поручи, те да јој донесе из вароши. Кад је полазио, пође и она за њим, па кад је иза куће била, осврне се да је ко год не гледа, па из-

вуче једну плаву хартијицу из недара, развије је и да Алојзију крајцару. „Ево, узми; рече му: то је срећна крајца, видиш, овде су три крајцаре; знаш, кад оно ноћу звезде прелазе преко неба, онда увек пада по једна чинијица на земљу, и од ње се праве новци па кад човек једну у џепу има, ту је срећа, узми и ти па ћеш се ослободити.

Алојзије узме крајцару. Кад је преко некарске Ћуприје пролазио, извади крајцару из џепа, затвори очи, и баци је у Некар: „Ја нећу да ме ослободе, хоћу да сам војник, чекај се само Јергли.“ Тако је казао, стегне песницу и удари се у прса.

У гостионици код анђела чекао је кнез своју момчад, и кад их је све покупио, оде ш њима да их пријави. Кнез тај био је тако глуп као џепаница а мислио је да никог паметнијег од њега нема. Пре је био поднаредник и мислио је да је он нешто велико, он се понаша према сељацима и старим и младим као према регрутима. У путу рече Алојзију: „Толпачу, ти ћеш за цело да извучеш највећу коцку, па ако буде I. број, не бој се, онда те не ће узети за војника.“

„Ко зна“ рече му доста смело, ја могу бити тако добар поднаредник као ма ко други, умем лепо да читам, да пишем и рачунам као свако, а ни стари поднаредници нису ваљда сву памет закупили.

Кнез га на то љутито погледа.

Кад је Алојзије пошао до оног места где се вуче коцка, ишао је са свим слободно. Многе су му коцке у руке долазиле; кад се машио да извуче стиснуо је очи као да никад прогледаати не ће и извуче једну и дрхћући је пружи, јер се бојао да не буде велики број. Кад чу од казивача „број 17.“ тада подвикну тако јако, да су му морали казати да ћути.

Момци онда покупују по неку киту цвећа са црвеним пантљикама, па пошто су се мало напили, пођу кући. Наш је Алојзије сад викао и певао највише.

На крају чекале су мајке и девојке своје рођаке и познанике, па ту је и Маранела била. Алојзије је ишао са својим друговима и посртао и тамо и амо више је био занет лармом него вином. Овако не би он радио, али шта ће, кад су сви такви били. Кад му спази мати број 17. на капи, заплака се, и рече два пут „сачувај боже, сачувај боже!“ Маранела запита Алојзија на страну: „куд си део моју крајцару. — „Изгубио сам рече Алојзије. Али макар да је нехотице казао, опет му ова лаж дубоко у душу зађе.

Момци уђу певајући у село, а мајке и девојке пођу за њима бришући кецељом сузе.

Још шест недеља на ће да настане лекарска визитација. Мајка се Марија пожури те понесе госпођи докторки подоста масла и једну котарицу пуну јаја; оно масло било је доста масно, те јој госпођа докторка обећа, да ће да рече своме доктору да не може да буде војник, „јер“ високоучени доктор каже: „бадава, Алојзије не може да буде војник, јер је кратковид.“

Алојзије се ни најмање није жалостио што му се све то догађало, са свим се променио и свагда је свируцао и по селу се егзерцирао.

Дође време кад ће да их прегледају, и момци су сад мало мирније ишли кроз вароши.

Кад је био позват у собу за прегледање, и кад се морао скинути рече им он слободно: „гледајте ме само, баш нећете наћи на мени мане; ја могу бити војник.“ Морао је после да стане под меру и упишу га у војнике. И тако покрај смелости његове, заборави лекар и кратковидост и масло и јаја.

Него сад кад је већ постао прави војник, беше му тешко да у мал' није плакао. Кад се после силазио кући подигне мајку која је плачући седела на каменој стрмени, и тада му се пробуди опет понос и рече јој: Мајко не ваља да тужиш, кроз годину дана ето ме опет, а наш ксавер може ваља да свршавати пољске послове.“

Пошто су поуздано сазнали да су војници, ударише момчад у пиће, певање и викање да накнаде оно што су пређе изгубили.

Кад је Алојзије кући дошао, да му Маранела један струк рузмарина са црвеном пантљиком и пришије му за капу. Алојзије после извади из цела лулу и пушаше кроз село пуштивши се у пијанчење са другарима целе ноћи. —

Још је ваљало савладати и трећи тужан дан. Кад су се нови војници морали растати од својих кућа. Алојзије оде рано кући Јакова ковача, Маранела је била у појати и сад је морала сирота све послове свршавати, онда ће јој рећи Алојзије: „Маранело, дај ми руку,“ она му је пружи, он онда опет: „обећај ми се да се нећеш удавати, док се ја не вратим.“ — „А зацело не ћу,“ рече му она, дакле сад сам готов рече, али чекај — оди вамо, пољуби ме једном.“ Маранела га пољуби, те се чак и волови и краве зачудише као да знађаху шта су радили.

Алојзије пљесне сваку краву и вола по плећима те се тако и ш њима опрости.

Јергли је своје коње у кола упрег'о да неколико сахата другове своје повезе и тако певајући провезу се кроз село; лебаров син Конрад знао је да свира у кларину, те и он седне ш њима и испрати их свирајући са песмом. Са свих страна сусретаху их пријатељи и знанци те се руковаху ш њима и додаваху им по коју чашу за срећна пута.

Маранела је гледала кроз прозор и љубазно га поздрављаше. Већ се приближе крају те испевају још једном.

С богом остај завичају итд.

Кад су прошли село, ућута се Алојзије као мишић. Свуда је са сузним очима погледао; ту баш код ове ливаде, што се „Хохбухе“ звала, ту му је Маранела белила платно за његову кошуљу; тада је био тако врео, да би рекао запали му се кошуља. Кад је пролазио поред дрвета и пољана тужно се ш њима опраштао. Та тамо где је оно доста каменито поље, тамо је његова најбоља њива, он је већ тол'ко пута поорао да зна сваки камичак њен. Баш по крај ње мало на тамо прошлог је лета жео јечам с Маранелом. После мало на доле има једну њиву где је купус садио. Сад га је посејао, па му не би суђено дочекати да га обере. Тако је по за дуго гледао на околу па кад прођоше ту стрмину, погледа преда се и ништа не рече. Кад су пролазили преко Ђуприје, погледа на један мах у реку; ко зна, да л' би сад бацио онако слободно крајцару?

Кроз варош су опет невали и викали, тек кад су силазили поред угла одахне Алојзије, и с једне стране стајаше поред њега драги му Норштет, баш је мислио да га неко са брега зове, прем да беше далеко читав сахат. Видео је са жутиим обојену кућу Јаковљеву са зеленим капцима и између две куће ту је седела Маранела. Махне и започне опет:

С богом остај завичају итд.

Јергли је водио нове војнике до Херенберга, а одатле пођоше пешке. Кад се опраштао с Јерглом, упита га: „хоће ли што да Маранели поручи?“

Као да му се земља преврте. Јергли га је до срца дирнуо, и опет је отворио уста да је поздрави. Неповољно му је казао: „Не треба ти ништа њој да говориш, она те не ће никако трпети.“

Јергли се на мене и оде.

Нашим се војницима сад опет нешто дододило. У шуми белинској приморају једног дрвара да их кроз целу шуму вози, кроз коју су читава два сата ишли. Алојзије је био ту најжешћи, више је пута од Јергла чуо како је он још војником силних ла-

крдија починио, па је хтео да и он буде такав. А први је био који је обдарио оног дрвара из своје кожне кесе. Кад тибиншке капије дочека их један наредник. Више норштецких нових војника сусретаху своје земљаке. Алојзије трицкаше зубе кад га сви поздрављаху: „Помоз' Бог Толпачу!“ Нестаде више дрекања и певаније њихне, мирно су сад ишли у свој стан. Алојзије је говорио да ће се као својевољац уписати у кавалерију. Кад је чуо да мора да иде кући, јер се у кавалерију уписује тек с јесени, онда помисли: „А не, то не иде тако, ја се морам са свим другојачи вратити, па ако ми после неки кажу, Толпач, судићу им како ја знам.“

Онда га упишу у пету пешачку чету, све је лепо радио што су му год рекли. Но на жалост дали су му један рђав посао, добио је Циганина да ш њим као друг на једној постељи спава. Тај је Циганин имао особиту одвратност од воде, и за то га је Алојзије морао, по заповести наредниковој да га свако јутро води на бунар и да га ваљано умије. С почетка му се то учини као шала, али га је после то тако кињило да би волео опрати репове шестини волова него Циганину лице.

Ш њим је још био и један живописац. Алојзије му да неколико мајчиних крајцара да га у оном војничком руву исцрта са великом и малом пушком покрај заставе. Али је то и било све што се могло разазнати, јер се на лицу могло видети само да је лице. На дну је стајало са латинским писменима написано: „Алојзије Шерер војник у петој чети пешачкој.“

После да свој лик да му се у стакло метне, и пошље га мајци. У писму, које је послао, стајало је: „Мајко! обесићеш мој лик у соби, и покажи га Маранели, али обеси га врх стола, и не близу кавеза наше кумрије, ако Маранела заиште мој лик, подај јој. Мој другар, што ме је нацрта, каже, да треба да пошљем жени мога наредника, коју ми зовемо наредниковицом, доста масла и мало ланена платна. Већ сам од другова научио играти. Први ћу пут да идем у суботу у Хеслах на игру. Ти Маранело, немој се срдити, сад идем да огледам умет ли. Та нека ми што и Маранела пише. Да ли има Јаков још оне волве, шта ли је урадио са оном мезимицом, да ли се отелила? Баш ништа није то бити војник, ваздан се мучи, и опет ништа нема.“

Мати пошље масло и сад је већ боље: наредник преда Циганина другоме. Кад му пошље то масло, пошље му још и писмо које је господин учитељ написао, и овако му је говорила: „Послао нам Матеја петдесет форинта из Америке, и пише,

да ти сад ниси у војсци, могао би ићи њему, поклонио би ти тридесет јутара земље. Чувај се и не поводи се за другима, јер се човек лако превари. Маранела ми једнако пркоси, не знам за што; кад ти је видела лик, рече: а, то није он.“

Кад прочита писмо насмехну се, јер мишљаше: Та да, тако је то, сад сам са свим други враголан постао; зар ти нисам казао Маранело, је ли? —

Прођоше неколико месеца од то доба. Алојзије је знао да ће прве недеље у Норштету бити заветина; дозволи му наредник четири дана да може у село ићи, он се сад обуче у потпуном војничком оделу, са сабљом и шлемом.

О ти срећни човече, како ће ти драго бити, кад се тек у јутру у суботу спремиш па са наредником опростиш.

Тако је дакле и нашем Алојзију било, тако је он говорио са стражаром што је чувао капију од његова стана, и са стражаром на тибиншкој капији; свима је казивао да ће кући. Желео је да се радују ш њиме, и другари не пожалише да га читава два сахата шетње ради прате, док би се он међу тим ближе кући приближио.

Тек код Библина застаде, и пошн на Валдбергу једну шљивовицу. Није могао да седи мирно на столици, него мало после оде.

У Нуфрингу га сусретне Јаша, друг његов, који га је много задиркивао, они се сад пријатељски руковаше. Много је од њега чуо о својој кући, али ни речи о Маранели, па се чисто бојао да што запита о њој.

Најпосле се мораде уставити у Бондорфу да се мало одмори, ту се опружи на једној клупи и мишљаше, кад оде у село све ће у њега гледати, после се диже и оде к огледалу намести шлем нешто мало на леву страну, уковрчи косу на десну и махне главом т. ј. каже да му лепо стоји.

Већ се готово смркло, кад је опет на брдима, која су пред Билдехингом, стајао а преко од њих беше драги му завичај; није више, викао мирно стајаше пред местом где се родио и поздрави га онако по војничком обичају подигне руку и метне на шлем.

Све је лакше ишао, јер је наумио да ноћу кући дође и да тек сутра дан изненади све. Његова је кућа прва била у селу, била је свећа у соби, он онда лупне прозор и каже „Да ли је ту Алојзије?“

„Јаох, мајко божја, какав је ово жандар.“

„Не, ја сам мајко,“ рече Алојзије, и морао је да скине шлем јер су ниска врата била, уђе унутра и рукује се ш њом.

Мало за тим каже му мати како јој је жао што нема ништа за вечеру, онда оде у кухињу и обари неколико јаја. Алојзије стајаше код огњишта и свашта јој приповедаше. Упита мајку за Маранелу и што да стоји на пољу његов лик. Мајка му рече: „молим те, синко, избаци ту Маранелу једном из памети, та то ти је једно неваљало животице.“

„То не ћу да чујем мајко никад од тебе, ја знам шта ја знам“ рече јој Алојзије. Лице му је поред ватре црвено и са свим јогунасто изгледало. Мајка ућути и уђе у собу; радо је гледала свог сина какав је красан момчић у оним хаљинама постао. Сваки му је залагај мати очима сладича. Кад му подиже шлем јадиковаше што је тако тежак био.

(Свршиће се.)

НЕШТО ИЗ ХИМИЈЕ.

(Наставак.)

XV.

Колико је угљик тврдоглав, кад га сама оставимо, толико је попустљив и прилагодан, кад му примакнемо друге материје, с којима се може да споји. Јест, обични дрвени угаљ, што га дневице виђамо на угљишту и у пећи, има неко особито својство, од ког добија он велику важност и које је узрок занимљивим химијским појавама. — То се својство састоји у томе, што је угаљ у стању, да усиса ваздушне врсте и да их згусне у себи.

Већ сваки обичан угљен, који лежи у обичноме ваздуху, напуни се њиме, и то тако јако, да га има у себи двадесет и пет пута толико, колико је сам велик, т. ј. кубичан палац угља може да прими у себе двадесет и пет кубичних палаца ваздуха. Ваздух, који се налази у сићушним шупљикама угља; по томе је двадесет и пет пута гушћи, и збијенији, него обични ваздух. Ал' имају ваздушне врсте, што их угаљ још радије прима у себе. Од амонијакова газа може комадић угља деведесет пута толико упити у себе, колико је сам велик.

Из тога се може увидети, да је угаљ веома добро средство, да се извесни газови истисну из других материја. За то је врло

важно, да се угљем очисти вода, која се усмради или је помешана с другим страним газovima, па зато се и бурад, у којима се држи вода за путнике на мору, изнутра мало сажегу. И то је од велике важности по живот. Јер за одржање здравља је добра пијаћа вода исто тако потребна, као и чист ваздух. У новије пак доба доказано је још и то, да се неке опасне болести, као што су холера и врућица, распростиру рђавом пијаћом водом, која садржи у себи материја што трухле. С тога је добро, да се бар за трајања какве радње свак побрине за добру и чисту пијаћу воду. Угаљ извуче из воде рђаве састојке и учини те она постане нешкодљивом.

Рад' истог је својства угаљ веома важан за чишћење и извлачење боја из силних других материја. Свежим се угљем може да извуче боја из црна вина итд. Добро је, да има у век у болесничким одајама у прах истучена угља, јер он усисава у себе сву рђаву пару.

Из свега се тога, а и из силних других примера, које би смо још могли навести, може лако да увиди, да угаљ има велике важности по живот. Сад ћемо још само то да покажемо, како је сваки већ толико хиљада пута претворио угаљ у ваздушну врсту; како угаљ, прави угаљ, које пијемо, које једемо; како се сам човек, за кога се вели, да је створен из земље, састоји управо из три до сад наведене ваздушне врсте, с којима се спојио приличан оброк угљика.

XVI.

Одмах при првме опиту с кисиком видели смо, да угљен у једном суду с кисиком гори светлим пламеном, и да из тога постане ваздушна врста, која је спој угљика с кисиком и с тога се зове угљена киселина.

Дакле већ и ту видимо, кад се угаљ споји с кисиком, да из тога постане ваздушна врста.

Не смемо то себи тако представити, као да је угаљ тим поступком иситњен као какав ситан прашак, и да као такав плива по кисику, него одиста у угљеној киселини нема ни трага више ни од кисика ни од угља, из њих је постало сада са свим ново тело, које нимало не личи првим оним материјама.

Угљена киселина је ваздушна врста, која је без и какве боје и која се ни у колико не може да разликује од обичног ваздуха. Кад напунимо боцу угљеном киселином, не можемо ни по чему познати, да ту има чега особитог. Боца изгледа, као да је

у њој само обичан ваздух. Али опитима ћемо одмах и знати, да је то угљена киселина. — Спустимо ли на пр. у нутра гореливо дрвце, то ће се оно одмах угасити, а то је доказ, да то није обичан ваздух, а још мање кисик. Но могло би то бити и водик. Да то није, можемо се тиме уверити, кад пустимо мало угљене киселине из боце и покушамо да је упалимо, и тим ћемо одмах увидети, да то није водик, јер водик гори, кад га упалимо у ваздуху. На послетку могао би наравски то бити душик, јер он нити гори сам, нити допушта, да што у њему гори. Но други ће нас опит на скоро уверити, да и то није у ствари.

Ваља само мало бистре кречне воде, које можемо по јевтине новце добити у лековници, да успемо у боцу, па ћемо одмах опазити, да се вода замути. То не бива тако, кад је у боци душик.

Но шта бива с угљеном киселином и с кречном водом?

Да бисмо то разјаснили, ваља пре свега да знамо, шта је управо креч. Креч је особит метал, који се каже калцијум, спојен са кисиком.

Метал је калцијум бео као сребро и мек. Кад лежи на ваздуху, то ће он привући себи кисик ваздуха и стврднуће се, једном речју, постаће од туда креч. Лако се може увидети, да се метал калцијум не налази нигде чист у природи, јер како има свугде ваздуха, који има у себи кисика, то се калцијум претвори у век у креч. Калцијум се истом из креча може добити. Доста је то, да се зна, да је креч метал, спојен с кисиком. Научно се зове креч и калцијев оксид.

Креч пак има склоност, да се споји с угљеном киселином, и кад то буде, постане онда од креча нова материја, која се у обичноме животу каже креда.

Комад је креде по томе ствар, која је доста чудновато састављена, и ако се на њој не може ништа да опази. Она се састоји прво из метала, калција, који се спојио с кисиком, па онда се састоји из угља, који се исто тако спојио с кисиком. У креди дакле има комад метала, комад угља и прилично доста ваздуха. — Није ли то доста чудновато? Ко би и помислио, да ће моћи из светла метала и из црна угља да постане бела креда? Али је то одиста тако, и свак се може опитима да осведочи о томе.

(Свршиће се.)

ПОДЛИСТАК.

НАЈЛЕПШИ ДАН У ЖИВОТУ КРОМУЕЛОВОМ.

У Америку!

Шта вреди овде у оковима живети? У Америку хајдмо, где је реч слободна, обртност слободна, где људи живе у светој независности! Карло краљ неје добар краљ! — а да је добар и опет је текем краљ, која је власт на то позвана да злостави синове Албијона. Ропска војска нека остане туна у прадомовини, а они, који теже за слободом, нека оснују републику — у Америци.

Па тако и би. Глас вапијући не умуче. Хиљадама њих поостављаше инглеске обале и иселише се, док на послетку то не додија краљу и поче очајавати да над киме ће да влада ако га народ остави, те забрани и сеобу, чиме потписа сам себи смртну пресуду. А како то?

Два чуна плове на мору, борећи се са таласима. Ма да су јака она два човека, што седе у њима, опет несу тако јаки као стихије — тек полагачко им се може напред. Стопка полиција уочи ускоке и заповеди да се поврате у Инглеску — јер је краљ забранио и — сеобу. Та два човека се врате натраг — а са њима и грдни преврат, што и саму краљеву крв зазеле за жртву. Један ода те двојице, што хтедоше да одбегну, бејаше Кромуел. Напомени монархичном Инглезу Кромуелов тероризам, па кад то чује, а он ће сав да се стресе, и прочитај му ову малу просту приповетку, па ће да му се чисто огади то доба.

1631. године букну буна. Црвене заставе, кржаве сабље, бесне страсти беху стихије, које се с тежњом за слободом здружише те поломише престо, и вргоше круну на својих девет година међу стародревности. Каткад и демократичне вође, кад се једном власти доченају, постају веће крвопије, него што су и сами рођени владоци. Примери су из нове повеснице: Кромуел и Наполеон. С тога ваља јако на опрезу бити.

Али де истргнимо дакле један лист из силесије тих догађајева, што ће да посведочи: е још и правична буна неје по некад без гнусних грехова.

Одавна је засведочено да „ни у боју не ћуте мусе“ а ко тврди то, да би бојна вика, потоци од крви загушили љубав?

Па да ли је се чудити томе, ако се лорд Саусиј и кћи богатог Уерсерфа и у мрачно доба тога тероризма неизмерно љубљаху? Лорд беше један од верних погубљенога краља, а Уерсерф је у Кромуеловом напретку видео велику будућност Инглеске. Ко може шта за ото? Љубав тражи себи предмета к'о што песници веле, слепо га тражи — па ако га на-

ђе, не примећује да ли је у каљузи или у двору вилину. Љубав не тражи политичких начела.

Јелиза беше лена. Римљанка Виргинија, покајница Магдалина, драгосна Клеопатра, отајствености пуна Јованка Орлеанка — то све беше она у једноме лицу.

А Ђорђе Саусиј, млади лорд најлепши је човек тог витезовскога доба. Јак телом, јак духом. Буна му очеличи мишиће. Јелизина му љубав претвори унутрашњост у храм. Бејаху таман једно за друго. Ну стари Уерсерф и Марија — лена сестра јелизина бејаху им препоне, што их растављаху једно од другога.

— Шта? Не! и по сто пута не! Лорд нек захвали лудилу м је кћери да га до сад још не дадох „иншкрибовати!“ Лав не даје своје ште не за пара плашљивоме зецу, а Уерсерфова кћи да буде Саусијница? Никада! Срце моје нека буду двери — па ако их пробије, онда нека је његова, а у наследство на част јој очина клетва!

— Срце моје! умири се, не чезни за ониме, што твоје бити не може. Ђорђе Јелизу љуби. Тако је, па за што да јадикујем? Он је краљевац, а то је доста да ја будем Јудита новога века. Кад ја не могу да будем ш њиме сретна, то нек ми је срећа у томе, што ћу да им разрушим сретни им рај. Бабо ми је слаб. Нарав му је летња непогода. Брзо се разведри. А ја ћу да будем гром, па не ћу да пазим, камо ћу да ударим. Уморићу своју љубав, но тако ка' 'но пчелица — да и себе уморим.

— Јелизо! отац ти је противан томе да се ми узмемо, то знадеш. А спасење ти си ми, то ми верујеш. Па молим те, да се сутра, ако у цркву узидеш, по служби божијој прикријеш, и да ме тамо дочекаш. По нећу собом свећеника — па ћемо се венчати. Не верујем да би ти се отац као човек усудио растављати оно, што ће бог да свеже.

— Спасење моје ти си ми на овоме свету — ја пред тобом воље немам. Е, учинићу тако. Отац ће ме мож' да проклети, ну љубав твоја ће то у благослов иветворити... Сиони боже, да какви су очеви!... Готово да држи, да је љубав једна врста врућице, која кад прође — а ми ништа не знамо о ономе шта се збило.

— Не, мила моја! љубав је душин цвет, што вене. И твој је отац љубио, може бити са теким жаром ка' 'но ја. Али он је већ стар, и најбољи му пријатељ — љуба — умре. Да знаде да сам му ја најбољи пријатељ, не би нам се опирао. Дакле сутра...

— Заклећемо се живим богом да једно друго нигда оставити не ћемо. И тако би. Очево се срце усуди у бесној јарости тек да не ује но не да проклиње. А Марија — Холофернова Јудита, издаде га; оно стратило не уздеде она, већ га даде у руке закону тероризма, да посече оно двоје, што су срећом опијени.

Закон не опрашта никога.

— Је ли истина да сте ви, лорде, краљевац?

— Истина је.

— Да имате закониту љубу?

— Истина је.

— А шта вам беше намера?

— Да получим своју срећу, да моја буде Јелиза, па да се иселим.

— И нађосте смрт!

Осудише га. Изрекоше пресуду. Саусиј буде смрти заручен.

За крвавих дана погубљаваху у Инглеској свакога петка. Целати као бесни крволоци не уморише се од клања. На један миг Кромвелов падоше по сто глава са рамена.

Па свану и сретноме — несретноме пару црни петак. Бубњава, црвена војника и силесија дивеће се светине испратише на смрт осуђенога лорда. Много бејаше осуђених, а тужиоци, којима по закону ваља доћи — још не дођоше. Полако поиздолеђаху и они.

Дође ред на Саусија.

Достојанствено ступи пред губилиште, ну на лицу му бејаше израз свију болова паклених. Неје чудо — та он љубљаше.

Дође му и оптужитељка, лена Марија.

— Де да чује народ — подиже се глас председнички — чиме оптужујеш горда Саусија?

— Да је непријатељ домовине, јер је краљевац.

Пркос се укаже на лицу лене оптужитељке и горко гледаше Ђорђа, к'о да би хтела рећи: можеш сам себи захвалити!

— Смрт оптуженоме! — зашуме светина.

— И ја сам од краљеваца, и ја сам непријатељ домовине — завришти у глас нека женскиња, коју светина не мораше дуго тражити, јер паде Ђорђу око врата.

— Смрт и њојзи!

Целати почеше да засукују рукаве. Војници опколише губилиште.

Светина из нова повика: „смрт!“ Као тигар тако се навикла на крв

— Нек им је просто!

То таким гласом би речено, који надмаши шум за крвљу жеднеће светине. Кромвелов глас беше то. Руке је турио у снаг па смешећи се изрече пресуду.

— Ја вас благосиљам млади младенци! Данас ћете оставити Инглеску! Да сте сретни. Сећајте се мене!

Кромвелу ће бог за ово дело опростити све грехове.

Љубав или ствара рај, или убија. Ћорђу и Јелизи ваљаде да прођу кроз накао те да достану раја.

Овде би се свршила ова мала приповетчица да нам у хатар романтичности не би требало споменити да је Марија умрла, ка' по пчелица, што пусти своју жаоку; а стари Уерсерф живљаше спокојно, и привикаше се томе што се збило.

А Ћорђе?

Е он се након девет година дана врати у Инглеску и бејаше верна слуга владаочева и после интересума као што беше и одпре.

С мађарскога превео — и

ЦРНОГОРАЦ МАРКО МАРТИНОВИЋ

учи руске бољаре, које је Петар Велики послао у Млетке на науку, морепловству.

Чланчић под овим забавним насловом нађосмо у рускоме журналу „Морском зборнику“ бр. 6 од 1863-ће године.

Ко га год прочита, одобриће нам што смо сматрали за потребу да га и ми наштампамо. Писао га је г. К. Петковић који је био руски конзул у Дубровнику, и гласи овако:

Руски путници који су до сад походили чудновати залив которски и веселили се обалама његовим што те опчаравају покривене вјечитим зеленилом пролазили су хладнокрвно мимо Пераст не обраћајући на њ никакве пажње. И мени се самом дешавало, да сам сто пута устављао на пароброду пред Перастом путујући у Котор или Дубровник, да сам се шетао по уским и неравним улицама, гдје и љети и зими испод кадрме жуборе извори и теку поточићи, ама ми никад није на памет надало, да у том голом градићу израстураном испод дивљачна и голијетна стијења може бити нешто забавно за путника а нарочито за Руса. Пераштани су некада били чувени својом смјелошћу и вјештином у морепловству, заузимали су веома знатна мјеста на млетачким галијама и нијесу један пут показали своју храброст у борби с Турцима којима никад нијесу дали близу приступити к своме граду. Они су имали и своје трговачке бродове и водили су знамениту трговину с истока, чему су и данас свједоци заостали дворци и цркве. Кад Далмација и Бока Которска пријеђоше под аустријску владу, нестало цвијетнога стања тамошњих градова и настало пустош; Аустрија исиса и пошљедње сокове трговачког и индустријског њихова живота. Така је судбина постигла и Пераст. Становници погубише своје бродове и осиротјеше; многи се поисељаваше, а они који остадоше данас се сиротињски риболовом хране.

У томе сиротном и јадном градићу испред којег сваки путник равнодушно пролази, сачувао се споменик који за нас Русе има особити интерес — тај споменик је слика израђена масним бојама у почетку XVIII. вијека на којој су насликани млади руски племићи како уче морепловство и управу бродарску код професора Марка Мартиновића чувенога у своје доба. Слика та стоји у дворани градске опћине, на лијевом зиду од улазка. Ја сам се веома случајно намјерио на њу и доснио сам да прецртам слику и натпис. Слика стоји у раму и широка је 2 и по арш. а висока два арш. и слике које су исписане сједећи, у формату су мало што мањем од природне величине. На врху је насликан двоглави руски орао и на грудима му свети Ђурађ који на бијелцу коњу управо скаче. Испод грба је латиницом али словенским језиком исписана сва титула Петра великога. Испод титуле (коју је г. К. Петковић у ориџиналу и у ћиричком пријенису исписао цијелу) стоје у два ступца исписана имена руских ученика Мартиновићевих.

Ево тих имена: Петар Ивановић Куракин, пашеног царев, Јаков Ивановић Лобанов, Петар Голицин, Митар Голицин, Федор Голицин, Ђурађ Хилков, Михаило Хилков, Иван Даниловић, Андрија Ивановић Репниц, Аврам Тодоровић брат царице московске, Владимир Сарометовић брат генералов, Иван Режевски, Михаил Ртишчев, Никита Ивановић, Тодор Бутурлин и Михаило Матушкин.

На дну слике испод професора стоји написано такође латинским словима: „Марко Мартиновић учећи принципе и господу Московску, ту именовану, на морски наук и владање.“

Руски ови бољари нијесу учили морнарске науке у Перасту него у Млеткама гдје је Мартиновић професоровао. Изгледа да је становање Марка Мартиновића у Млеткама у споменуто доба било само привремено; он је био стари морнар и имао је капетански чин. Међу рукописима императорске публичне библијотеке има опис разне врсте бродова који је по диктирању Мартиновића писао његов некадашњи ученик кнез Дмитар Голицин, који је 1707 године постао губернатор у Кијеву. У почетку тога рукописа стоји: „Казивање Марка Мартиновића капетана из Пераста врло практично, све оно што се сјећа да је преживио или дознао у Леванти.“ Сliku по којој ми данас знамо за ту ствар насликао је какав сликар Далматинац, па су је послје његове смрти његови нашлиједници пренијели у Пераст, гдје је најпослије постала имање градске опћине, у којој се и данас чува. Данас у Перасту нема Мартиновића, они су изумрли; него те породице има још у Црној Гори и припада најзнаменитијим породицама црногорским.“

Толико руски писац о овој ствари. На слици самој види се у сувременом лијепом руху наш Мартиновић, човјек којему лице веома карактерно изгледа. Види се да је био стаса витка, а држање какво можете

мислити у поморскога капетана, који има да пркоси толиким опасностима.

И руски писац спомиње, како је ова ствар важна, еда би се знало, да ни реформе Петра Великог у Русији нијесу урадиле све саме туђинске руке. Јужни Словени су и овдје притекли у помоћ знањем својим исто као што су учинили у религијозној и богословској струци у IX. и XIV. и XV. вијеку. Слушали смо даље, да се у сали поморске руске школе у Кронштату налази биета једнога Мартиновића као основача балтичке флоте руске, само што не знамо је ли то овај био.

Нијесу дакле нигдје заграђени путеи нити неутрпе стазе нашем народу у дјелу умнога одликовања. Попрашени и заборављени вијенци наших старих траже одмјеника и нове снаге, и не пречујмо никад гласа њихова.

Ст. Н

СРПСКЕ НАРОДНЕ БАСМЕ.*)

У Срему их скупио и описао Б. У. М.

Како се гаси угљевље.

Успе се начете воде у суд (обично у тањир), па се открга од повратка једно парче — „плетер“ и метне с босиљком у ту воду, још се узме ма од какве болесникове одеће једно парче — „белег“, па се и то метне у воду. За тим се изваде три жива угљена, па се сваки узме на око и запамти; један је „урок“, други „прозор“, трећи „завид.“ Онда се прво вода маказама прекрети, па се пусти урок у воду говорећи:

„Свети Петар башту гради,

„Мајка божја биље сади:

„Здрав био ко брао,

„Лек био коме дао.“

За тим се опет вода маказама прекрети и баци прозор рекавши то исто, па се то уради и са завидом. Ако урок падне на дно суда онда је болесник „уречен“, ако прозор онда је „прозревен“, ако завид онда „болује од „зависти.“ Ако се пак и белег и босиљак и плетер — све у једно скупи па иде око суда и застане на оном крају који је вратима окренут, онда ће болесник умрети; а ако се све па среди скупи па падне на дно, онда је „пала мука на срце“, т. ј, тешко болује, али ће оздразити. — Том се водом после умије болесник по глави, испод пазуха и руке до лаката, а бајац или бајалица однесе то ка ватри, па умочив руку у ту воду по-

*) Све ми је ове басме говорила нека баба Јула Павловић из села Прва у Срему. За њу се приповедало (сад је већ умрла), да је навек по угљевљу знала хоће ли болесник умрети или ће остати. Само ми је ону под бројем 6. казивала нека Савка Обрадовићева, девојка.

прска ватру и три пут рекне: „Ватра у ватру, здравље у главу;“ Онда проспе ту воду за кућна врата или на мачку или на псето: ако је псето стресе са себе и болесник ће се болести отрести, ако је не стресе болесник ће умрети.

Тако се може лечити у опште ма каква болест.

Г Л А С Н И К.

* Управа хрватскога певачкога друштва „Кола,“ настојећи о ширењу хрватске песме по свој домовини и желећи, да му се умножи број ваљаних изворних народних зборова расписује овим на темељу §. 17. слова г. друштвених правила услед закључка главне скупштине, дне 5. вељаче о. г. обдржаване, натечај и то: а.) За најбољи мушки збор уз пратњу великог оркестра на песму г. Ј. Т. штампану под насловом „Поскочница“ у бр. 7. летошњег „Венца,“ награду од десет дуката у злату. б.) За најбољи мушки четвороснев (вокални квартет) на коју год песму, коју си сам складитељ може изабрати, награду од пет дуката у злату, уз следеће увете: 1. Оба комада морају за мушки четворогласни снев т. ј. за два тенора и два баса сложена те сасма изворна, још нечувена бити. 2. Први збор имат ће доликовати речима тисканим у бр. 7. „Венца“ и хрватском духу, а други збор, мора да буде лиричан, те и за „Солочетворосијев прикладан. 3.) Будући да се има свака складња којом пословицом (мотом) означити а име складатеља у посебном запечаћеном писму убиљежити; то ваља односну пословицу као напис адресе на тај запечаћени листић написати и складњи приложити. 4.) Имају натечатељи своје франковане складње најдуље до 1. коловоза т. г. у ваљано запечаћену омотку потписаному председнику равнатељства хрв. певачког друштва „Кола“ путем кр. поште доставити. 5.) Свака се складња има прегледком (партитуром) као и с појединим гласовима без икакве сугупке, лепо писана, поднети. 6.) Запечаћени листићи, односно приклопци складњама с пословицом, неће се отварати, док се награде не досуде. 7. Суд ће изрећи непристрано самим друштвом изабрани компетентни вештаци, најдуље за време од шест недеља дана од напоменутога гори под 4. рока рачунајући, а тај ће се сад у новинама прогласити. 8.) Наградом овенчане складње остати ће својином друштва, те ће их оно одмах на корист грађевне закладе „за друштвену зграду“ својим трошком тискати дати. 9.) Ненаграђене зборове и четвороспеве откупиће друштво од натечатеља уз размерно приличну цену, придржавајући си право, да им сме по околности речи променити; ако ли би који складатељ захтевао, да му се зборови поврате, учиниће му друштво по вољи. 10.) Обоје награде неће се једном истом складатељу досудити. 11.) Ни шта се неће обазирати друштво на поднеске, који би иначе, него што се горе захтева, послали.

БИБЛИЈОГРАФИЈА.*)

Српске књиге.

СРБИН. Народни календар за просту годину 1870. Година I. У Земуну. Издаје Милош Грабовачки. На 8-ни 95 стр. Стоји?

КАЛЕНДАР СА ЗАБАВНИКОМ за просту годину 1870. Издаје књижара Велимира Валожића. У Београду, штампарија Николе Стефановића. На 8-ни 1 таб. календара. Стоји?

С додатком непроданих књига.

ЗЛАТИБОР. Српско-народни календар за просту годину 1870. Од Антонија Живановића. Година v. У Београду у штампарији Ник. Стефановића. На 8-ни, 76 стр. Стоји?

С додатком непроданих књига.

КАЛЕНДАР са шематизмом књажества Србије за просту годину 1870. У Београду у државној штампарији. На 8-ни 106 стр. и 4 л. Стоји?

ДРАГАЧЕВАЦ. Српско-народни календар за просту годину 1870. Издаје Милан Ђ. Станић. Година I. У Београду, штампарија Н. Стефановића. На 16-ни 1 таб. 96 стр. додатка и 14 стр. уписника. Стоји?

МАЛИ БЕОГРАДСКИ КАЛЕНДАР за просту годину 1870. Издаје књижара Вел. Валожића. На 16-ни 1 таб. Стоји?

С додатком непроданих књига.

---

*) Да би ова библијографија што потпунија могла бити, умољавамо лепо све издаваоце и писце наше, да би нам љубав имали послати од сваке књиге, коју на свет издаду, по један примерак, или бар потпун наслов сваке књиге.

СА Д Р Ж А Ј.

Син. (Литавска народна песма.) Превео М. Ђ. Глишић. — Дневник залишна човека. Написао Иван С. Тургењев. (Наставак.) — Што не певам... Песма. — Толнач. Из Ауербахових Шварцвалдских приповедака са села. (Наставак.) — Нешто из химије. (Наставак.) — Подлистак: Најлепши дан у животу Кромуеловом. С мађарског превео — н. — Црногорац Марко Мартиновић учи руске бољаре, које је Петар велики послао у Млетке на науку, морепловству. Ст. Н. — Гласник. — Библијографија

Издаје: Матица Српска.

Уређује: А. Хацић.

Платонова штампарија у Новоме Саду 1870.